

Rodinow, W. M. / Płotkin, Semen J. / Grigorian, Aszot

Siemion Wiktorowicz Szuchardin (1917-1980)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/2, 449-452

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

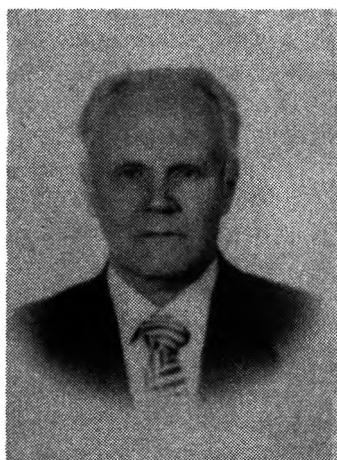
Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

A. T. Grigorian, S. J. Plotkin, W. M. Rodinow
(Moskwa)

SIEMION WIKTOROWICZ SZUCHARDIN
1917—1980

Od wielu lat uwagę czytelników przyciąga niezmiennie książka *Podstawy historii techniki*, wydana w 1961 r. w Moskwie przez Akademię Nauk ZSRR. Zarówno znani badacze, jak i dyplomanci wyższych uczelni powołują się w swych pracach na wspomnianą publikację. W kilka lat później książka została jednocześnie wydana w NRD i CSRS (1965 r.). W recenzjach niejednokrotnie podkreślano, że jej autor po raz pierwszy dokonał uogólnienia doświadczeń w opracowaniu teoretycznych problemów historii techniki jako samodzielnej dziedziny wiedzy, że naświetlił metodologiczne właściwości badań w zakresie historii techniki.

Autorem książki, która zyskała tak szeroki rozgłos wśród czytelników, był profesor Siemion Wiktorowicz Szuchardin (1917—1980 r.). Imię S. W. Szuchardina — wybitnego i wszechstronnego uczonego — jest ogólnie znane w kręgu historyków nauki.

Siemion Wiktorowicz Szuchardin urodził się 16 IX 1917 r. w położonym na południu Rosji niewielkim miasteczku Majkopie, w rodzinie urzędnika bankowego. Po ukończeniu szkoły średniej przez kilka lat pracował jako elektromonter w różnych fabrykach. Wykonywana w młodości praca fizyczna ukształtowała jego zainteresowania, zaszczerpiła w przyszłym uczonym nawyki praktyczne (do końca życia jego ulubionym prywatnym zajęciem pozostały prace elektrotechniczne, stolarstwo i ciesielstwo).

Lata studenckie S. W. Szuchardin spędził w Moskwie, gdzie od 1936 r. studiował w Moskiewskim Instytucie Górniczym i w 1941 r. uzyskał tytuł inżyniera. W latach 1941—1945 walczył na frontach II Wojny Światowej.

Od 1946 r. S. W. Szuchardin rozpoczyna pracę naukowo-dydaktyczną. W tym okresie kształtuje się przyszła droga życiowa młodego uczonego. Był wykładowcą wyższej uczelni, sekretarzem naukowym Komisji Historii Techniki Wydziału Nauk Technicznych Akademii Nauk ZSRR, a po utworzeniu w 1953 r. Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki AN ZSRR został kierownikiem Działu Historii Techniki Górniczej, Metalurgii i Nauk Geologiczno-Geograficznych Instytutu. Od tego czasu S. W. Szuchardin kierował badaniami naukowymi w zakresie historii techniki i stał się najwybitniejszym specjalistą w tej dziedzinie.

Wielkie odkrycia naukowe i techniczne, dokonane w latach pięćdziesiątych, wywołały ogromne zainteresowanie problemami współczesnej rewolucji naukowo-technicznej. S. W. Szuchardin był jednym z pierwszych badaczy, który podjął problematykę historycznych i teoretycznych aspektów rewolucji naukowo-technicznej. Duże doświadczenie w pracy inżyniera, szeroka znajomość historii techniki i prawidłowości jej rozwoju uczyniły z niego twórcę i głównego teoretyka nowego kierunku. W 1962 r. S. W. Szuchardin mianowany został kierownikiem Działu Współczesnej Rewolucji Naukowo-Technicznej Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki AN ZSRR. Na tym stanowisku przejawiał ogromny talent uczonego — nowatora, wybitnego organizatora nauki. Od 1962 r. do końca swego życia S. W. Szuchardin prowadził wszechstronne badania w zakresie problematyki rewolucji naukowo-technicznej. Ta nowa dyscyplina wiedzy staje się głównym polem jego zainteresowań naukowych. Najbardziej charakterystyczną cechą działalności uczonego było nieustanne poszukiwanie nowych dróg rozwoju nauki, zrozumienie i poczucie nowatorstwa w nauce, śmiałość, a jednocześnie podbudowane ogromną wiedzą stawianie nowych problemów.

S. W. Szuchardin organizuje otwarte sesje, zaprasza do pracy nad nowymi problemami młodych naukowców, nawiązuje ściśle kontakty naukowe ze środowiskami naukowymi Leningradu, Kijowa, miast Syberii i Uralu, często publikuje swe prace w radzieckich i zagranicznych wydawnictwach. Można bez przesady powiedzieć, że S. W. Szuchardin był jednym z liderów tego kierunku w nauce, przywódcą utworzonej przez siebie szkoły naukowej. Wielu jego uczniów i współpracowników zostało później kandydatami i doktorami nauk.

Prace S. W. Szuchardina cieszyły się dużą sławą zagranicą. Jego książki i artykuły publikowane w wielu krajach (Bułgaria, Czechosłowacja, Francja, Japonia, Niemiecka Republika Demokratyczna, Stany Zjednoczone, Węgry,

Wielka Brytania, Włochy i in.). S. W. Szuchardin był ceniony przez naukowców zagranicznych za swą ogromną inicjatywę w podejmowaniu prac badawczych, wszechstronną wiedzę, wielką pracowitość, bogactwo duchowe. Szczególnie bliskie i ścisłe kontakty utrzymywał z uczonymi polskimi, z którymi wiązały go wspólne prace i wieloletnia przyjaźń osobista.

W 1968 r. S. W. Szuchardina wybrano wiceprzewodniczącym Międzynarodowego Komitetu Koordynacyjnego Historii Nauki (ICOHTEC). Pełniąc tę funkcję S. W. Szuchardin położył duże zasługi na polu rozszerzenia współpracy naukowej uczonych z różnych krajów, rozwoju badań w zakresie historii techniki i problematyki rewolucji naukowo-technicznej.

Szczególnie duży wkład wniósł S. W. Szuchardin do rozwoju historii techniki. Jest on autorem ponad 150 prac, w tym wielu dzieł fundamentalnych, stanowiących podstawowy warsztat pracy dla historyka nauki. Jedną z najważniejszych jego prac jest wydana w 1961 r. *Historia techniki* (współautorstwo), w której po raz pierwszy dokonano głębokiej i szczegółowej analizy rozwoju techniki od czasów starożytnych do współczesności.

W książce *Drogi rozwoju techniki w ZSRR*, S. W. Szuchardin podsumował okres rozwoju techniki w latach władzy radzieckiej, szczegółowo przedstawił zasady polityki partii i państwa w zakresie rozwoju techniki.

Cała seria znaczących prac uczonego poświęcona jest problemom współczesnej rewolucji naukowo-technicznej. Składają się one na wydany w 1967 r. tom *Współczesna rewolucja naukowo-techniczna. Studium historyczne* (współautorstwo), który jest pierwszym dziełem naukowym z tej dziedziny wiedzy. Autorzy wspomnianej pracy ukazują proces przebiegu rewolucji naukowo-technicznej w społeczeństwie socjalistycznym i kapitalistycznym, przeprowadzają krytykę różnych koncepcji nowej rewolucji przemysłowej na Zachodzie. Duże zainteresowanie czytelników wywołała też książka *Lenin i postęp naukowo-techniczny* (1969 r.).

Ważnym wydarzeniem w życiu naukowym było ukazanie się pracy zbiorowej *Człowiek — nauka — technika* (1973 r.), przygotowanej wspólnie przez uczonych radzieckich i czechosłowackich. S. W. Szuchardin napisał szereg rozdziałów wspomnianego tomu. Prasa naukowa podkreślała wyjątkową wagę tej pracy dla filozoficznego pojmowania problemów związanych z rozwojem współczesnej rewolucji naukowo-technicznej.

S. W. Szuchardin przypisywał duże znaczenie nauczaniu historii nauki i techniki w szkołach wyższych. Przez wiele lat sam prowadził w uczelniach Moskwy wykłady z historii techniki; był autorem programów i popularnych podręczników dla studentów, prowadził seminaria, kierował pracami dyplomowymi i doktorskimi.

W osobie S. W. Szuchardina nauka radziecka straciła wybitnego uczonego — historyka nauki i techniki, człowieka życzliwego i towarzyskiego, cieszącego się sympatią wszystkich, którzy go znali.

Ponad 30 lat swego życia S. W. Szuchardin poświęcił nauce, którą kochał i w znacznym stopniu wślawił swymi pracami. Całe jego życie było przepełnione twórczą pracą i działalnością społeczną. Był członkiem kolegiów redakcyjnych wielu czasopism i wydawnictw periodycznych, członkiem Rady Naukowej wielu placówek naukowych, członkiem rzeczywistym Międzynarodo-

dowej Akademii Historii Nauki, członkiem zagranicznym Towarzystwa Historyków Nauki i Techniki CSRS i szeregu innych towarzystw naukowych. Za wybitne osiągnięcia naukowe uhonorowano go wieloma nagrodami państwowymi.

Siemion Wiktorowicz Szuchardin przeżył swe życie w trzech wymiarach — w przeszłości, we współczesności i w przyszłości. Pisał o przeszłości nauki, rozwiązywał problemy dnia dzisiejszego, swymi pracami wychodził w przyszłość... Umarł 14 III 1980 r. po ciężkiej chorobie. Jego obraz na zawsze pozostanie w pamięci i snrcach wszystkich jego przyjaciół i współtowarzyszy pracy.

Przełożyła: Anna Grębecka